Laudácio

PhDr. Monika Vrzgulová CSc.

PhDr. Monika Vrzgulová CSc., začínala svoju vedeckú kariéru dizertačnou prácou *Živnostníci – kultúrotvorný prvok v mestskom prostredí* o živote živnostníkov v Trenčíne v medzivojnovom Československu, ktorú pod vedením školiteľky Dr. Oľgy Danglovej obhájila v roku 1997 a za ktorú získala ocenenie *Mladý výskumník*.

Jej vedecká kariéra od roku 1995 však nabrala úplne iný smer a od výskumu sociálnych skupín sa výraznejšie preorientovala na výskum holokaustu a orálnej histórie. V roku 1995 sa zapojila do medzinárodného projektu *Oral history: Osudy tých, ktorí prežili holokaust*, z ktorého zostavila zborník *Videli sme holokaust* (2002). Išlo o počiatok etnologického bádania v téme holokaustu po holokauste, keď pohľadom etnologičky priblížila pretrvávajúce psychické dôsledky tragédie, ale aj skutočnosť, že jej dozvuky dodnes pociťujú nielen obete a ich potomkovia, ale aj (zdanlivo nezainteresovaná) majorita. Následne sa v tejto téme venovala otázke tzv. ukrývaných detí počas holokaustu, z ktorého publikovala prácu *Deti holokaustu* (2008). V roku 2016 vyšla monografia *Nevyrozprávané susedské histórie* s podtitulom *Holokaust na Slovensku z dvoch perspektív,* v ktorej sa obrátila na svedkov holokaustu z majority. Prostredníctvom ich rozprávaní opäť dokumentovala, že s nepohodlným dedičstvom vojnového slovenského štátu a holokaustu sa potrebuje morálne vyrovnať aj väčšinová populácia. Ako autorka a editorka knihy *Rozprávanie a mlčanie* (2017) úspešne aplikovala viacúrovňové pohľady na sledovanú problematiku. V roku 2018 získala štipendijný pobyt v US Holocaust Memorial Museum vo Washingtone a získané poznatky spracovala do rozsiahlej kapitoly v monografii *Holokaust okolo nás : Roky 1938 – 1945 v kultúrach spomínania* (2020). Významným míľnikom vedeckej a publikačnej práce nominovanej je vydanie monografie *Oral History and the Holocaust in Slovakia. Selective and Contradictory Memories*, ktorá v roku 2024 vyšla vo vydavateľstve Palgrave MacMillan. Okrem témy holokaustu sa Monika Vrzgulová v téme pamäťových štúdií venuje aj výskumu socializmu a výskumu tzv. pomalej pamäti (*slow memory*). Nie je prekvapujúce, že vedecký záujem a erudícia nominovanej viedla k úspešnému vedeniu viacerých vedeckých projektov VEGA, APVV, COST, grantu Nadácie Milana Šimečku a iných. Zo zahraničných projektov treba vyzdvihnúť, že nominantka koordinovala slovenskú časť projektu Crimes against Civilian Populations during WW2: Victims, Witnesses, Collaborators and Perpetrators, ktorý v rokoch 2011 – 2016 realizovalo United States Holocaust Memorial Museum vo Washingtone.

Bohatá je aj organizačná činnosť nominovanej. V rokoch 2009 – 2018 bola členkou Snemu SAV a v rokoch 2011 – 2014 aj členkou Výboru Snemu SAV za III. oddelenie vied. Na Ústave etnológie a sociálnej antropológie SAV, v. v. i., kde nominantka dodnes pôsobí, je zároveň členkou Správnej rady ústavu a zároveň vedie vedecký klaster Memory Studies – Pamäťové štúdie, kde jadrovou témou je téma výskumu holokaustu.

V mimoústavnej sfére je predsedníčkou Správnej rady Nadácie Milana Šimečku, členkou komisie VEGA č. 10 pre historické vedy a vedy o spoločnosti a od roku 2021 členkou Správnej rady Ústavu pamäti národa. V minulosti pôsobila ako odborná konzultantka v rámci programu Osudy tých, ktorí prežili holokaust. Významnou bola jej funkcia riaditeľky Dokumentačného strediska holokaustu (pridružená organizácia Ústredného zväzu židovských náboženských obcí na Slovensku), ktorý viedla v rokoch 200-2017 ako aj jej členstvo v Správnej rade neziskového fondu Menorah. V rokoch 2005-2013 bola členka národnej delegácie expertov v medzinárodnej skupine International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA), 2012-2013 predsedníčkou Vzdelávacej skupiny v rámci IHRA. Pravidelne spolupracuje so slovenským rezortom zahraničných vecí a Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR.

Vzhľadom na dôležitosť skúmanej témy holokaustu a erudície nominovanej je potrebné spomenúť aj bohatú popularizačnú činnosť v organizovaní diskusných podujatí, vzdelávacích programov a kurzov pre všetky stupne školského vzdelávania a všestrannej spolupráci s neziskovým sektorom. Za popularizačné aktivity získala nominantka v roku 2018 Cenu SAV za popularizáciu.

Monika Vrzgulová predstavuje zrelú a etablovanú vedeckú osobnosť doma aj v zahraničí vo výskume pamäťových štúdií, zvlášť výskumu holokaustu. Ako pracovníčka, ktorá pôsobí na ÚESA SAV, v. v. i., už viac ako tri desaťročia sa ešte ako mladá ambiciózna vedkyňa pustila do tematicky, spoločensky ale aj emocionálne náročného výskumu všetkých prejavov holokaustu na Slovensku. Ukázalo sa, že svojím svedomitým prístupom, angažovanosťou, ale aj schopnosťou vytvárať domáce a medzinárodné siete priniesla pre našu spoločnosť nenahraditeľné a stále nevyčerpané poznanie o vlastnej minulosti. Neoceniteľný význam jej vedeckej práce je aj v tom, že nadviazala spoluprácu s poslednou preživšou generáciou holokaustu, čím získala výskumný materiál veľkej, až záchrannej hodnoty. Všetky získané

poznatky, informácie z nespočetných rozhovorov, terénnych výskumov a archívneho štúdia využila do bohatej publikačnej činnosti, ktoré celkovo pozostáva okrem iných aj z troch zahraničných monografií, štyroch domácich monografií, 11 časopiseckých prác evidovaných v databázach SCOPUS alebo WoS alebo v deviatich zostavovateľských prácach. Zrelosť a všestrannosť jej vedeckej osobnosti sa odzrkadľuje aj v širokej a plodnej spolupráci s neziskovým sektorom, zapojením do správnych rád

významných národných inštitúcií (Ústav pamäti národa), množstvom úspešne riešených vedeckých projektov ako aj intenzívnej popularizačnej a vzdelávacej činnosti na školách, knižniciach a iných podujatiach.

Za jej prácu a vedecké výsledky pri príležitosti jej životného jubilea si PhDr. Monika Vrzgulová, CSc., prevzala Čestnú plaketu SAV Ľudovíta Štúra.